

Kwaliteitsvolle interacties

Voor elke kleuter, op elk moment

Educare, een pedagogiek waarin zorg en leren samengaan, wil voor kinderen het verschil maken. Kwaliteitsvolle interacties zijn daarin een belangrijke pijler. Onderzoek toont dat die interacties in een grote groep kleuters niet vanzelfsprekend zijn. Waaraan ligt dat? Wat kun je doen om alle kinderen in zinvolle leerprocessen te betrekken? En hoe kun je daarbij ook diversiteit en verschillende thuistalen inzetten? Dit is het derde artikel in de reeks **Schoolrijpe kinderen of kindrijpe scholen?** KIDDO werkt hiervoor samen met **Kleuters & ik**, het vakblad voor kleuteronderwijs.

Kwaliteitsvolle individuele interacties tot stand brengen is een belangrijke maar allerm minst evidente opdracht in het kleuteronderwijs. Zeker wanneer er een grote (taal-) diversiteit is en je hoofdzakelijk alleen voor een relatief grote groep instappertjes staat, is dit een enorme uitdaging.

In onderzoek (zie kader) zien we dat kwaliteitsvolle individuele interacties niet zo vaak voorkomen. Tien maanden lang volgden we

acht kleuters met een maatschappelijk kwetsbare achtergrond. Op verschillende momenten maakten we in de instapklassen van vier scholen video-observaties van de eerste schoolervaringen van deze kinderen. We filmde kringmomenten, momenten waarop kinderen hun jas aan- en uitdoen en hun boekentas maken, koek- en fruitmomenten, vrije spelmomenten in de speelzones in de klas, speeltijden op de speelplaats en middagpauzes. Op die manier analyseerden we 79 verschillende activiteiten. De verbale interacties tijdens deze activiteiten werden nadien woord voor woord uitgetikt.

Taal tussen drukte en lawaai

Kleuterleerkrachten zijn enorm begaan met alles in goede banen leiden. Van kringgesprek tot koek, van jas aantrekken tot speeltijd, van nog iets drinken tot boekentas maken ... Het vraagt telkens de nodige organisatie. Dat uit zich in de taal. Kinderen worden aangespoord om 'snel door te doen', om stil te zijn en te wachten tot de andere kinderen klaar zijn.

Drukke en lawaai zorgen tijdens deze momenten voor meer instructietaal. 'Jassen aan!' 'Doe eens voort.' Naarmate de drukte toeneemt, worden de interacties vinniger. Er heerst een opgejaagde sfeer en iedereen moet voortmaken: dit moment moet zo snel mogelijk voorbij zijn, zodat de klas aan het volgende kan beginnen.

Interacties onder druk

Kinderen die verbaal sterk zijn slagen er soms in om boven de drukte uit te komen. Zij eisen als het ware taalrijke interactie met de kleuterleerkracht op. Kinderen die meer teruggetrokken of onzeker zijn of verbaal minder sterk, slagen daar niet in.

Ook op andere momenten hebben mondige kinderen de meeste kans op individuele interactie met de leerkracht. Tijdens een rustig koek- of fruitmoment slagen zij er bijvoorbeeld in om de stilte-regel te doorbreken en positieve aandacht van de leerkracht te krijgen. Zij kennen het gedrag dat de kleuterleerkracht waardeert en kunnen dus nog een keer individueel in interactie, krijgen op die manier extra leerkansen. Omgekeerd is er meer 'negatieve taal' (zoals berispingen of sturende taal) voor kinderen die gedrag stellen dat de leerkracht niet waardeert. Het zijn vaak kinderen die, bijvoorbeeld omwille van de taal, niet begrijpen wat er tijdens een bepaalde routine van hen verwacht wordt.

Tussentmomenten, verloren momenten?

De drukste momenten zijn vaak tussentmomenten: van de klas naar de speelplaats, van de klas naar de eetzaal, van de klas naar de buitenschoolse opvang. Kinderen moeten hun jas aantrekken, brooddoos nemen, boekentas klaarmaken. Tijdens dit soort tussentmomenten zijn vaak meerdere kinderen van de school samen. Denk aan de pauzes waarbij de hele school zich eerst in de gang en dan op de speelplaats verzamelt. Op zulke momenten is er vaak minder begeleiding, soms is de eigen kleuterleerkracht er niet bij. Dit zorgt meestal voor extra drukte en bij jonge kleuters vaak ook voor gevoelens van onveiligheid.

Jo Dreesen (De Buurt) herkent die situatie. 'Kleuters moeten de hele dag door veranderen. Een schooldag is opgebouwd uit zo veel verschillende momenten, de omgeving verandert zo vaak.' In De Buurt proberen ze dat te ondervangen. 'Als leerkracht willen we de hele dag door een vast baken zijn voor de kinderen. Dat geeft hun vertrouwen en rust. We zien het ook als deel van het leren. Kinderen leren de hele dag door, daarom willen we zo veel mogelijk bij hen zijn.' Ook in de pauzes zijn de kleuterleerkrachten aanwezig. 'We nemen koffie of thee mee naar de speelplaats of de tuin, zodat we de kinderen bezig kunnen zien. Ook 's middags eten we met de kinderen samen.'

Tussentmomenten, gewonnen momenten

Els Meiresone is coördinator van buitenschoolse opvang Hippo's Hof. Die opvang werkt nauw samen met de school, kinderbegeleiders en kleuterleerkrachten staan samen in de klas, ook de tussentmomenten vangen ze samen op. 'We zorgen dat deze momenten zo geleidelijk

mogelijk verlopen en dat er een overlap is. Een half uur voor de kinderen met kinderbegeleidster Kathleen naar de eetplaats gaan, komt zij bijvoorbeeld al in de klas. Dan rondt zij samen met de leerkracht en de kinderen de voormiddag af en begeleidt ze de kinderen naar en tijdens het middagmaal.'

In tussentmomenten liggen heel wat kansen. Basisschool De Vlieger bijvoorbeeld stimuleert kinderen om zorg te dragen voor elkaar. Tijdens de tussentmomenten springen oudere kinderen bij. Onder meer bij het middagdutje helpen ze de kleuters om kleren uit te doen en te gaan slapen. 'Heb je je fopspeen bij?' Directeur Griet Vandenabeele trekt dat ook door naar kinderen met een andere thuistaal. 'Wanneer kinderen in de kleuterschool starten is het belangrijk dat ze in de klas hun thuistaal kunnen spreken én dat er andere kinderen zijn die hun taal spreken. Oudere kinderen die dezelfde taal spreken als het instappertje helpen met vertalen, dingen begrijpbaar maken. Ze kunnen ook troost bieden wanneer dat nodig is.'

Meertalige diversiteit

Thuistaal op school integreren kan bijdragen aan de taalontwikkeling. Want wanneer kinderen hun moedertaal goed beheersen, zullen ze ook gemakkelijker een andere taal leren. Bovendien draagt ➤

het ook bij aan het sociaal-emotioneel welbevinden. Ruimte voor thuistaal is voor veel scholen en ouders een nieuw idee. Tot nu toe geldt nog vaak de gedachte dat een andere taal voor kleuters een struikelblok is om volop in de klas te kunnen leren. Leerkrachten én ouders willen graag dat kleuters veel leren, vanuit die goede bedoelingen gaan ze thuistaal in de klas zo veel mogelijk vermijden. Soms zijn kinderen verplicht om enkel Nederlands te spreken. Kleuterleerkracht Jo Dreesen vertelt waarom basisschool De Buurt (Gent) net wel aandacht besteedt aan de thuistaal van elk kind. Het helpt kleuters om te leren én ze voelen zich beter op school. 'Nederlands is voor veel kinderen de schooltaal, maar ook de thuistaal gebruiken we op school, bijvoorbeeld voor kleuren en getallen. De Nederlandstalige kinderen leren een andere taal kennen en de anderstalige kinderen krijgen een goed gevoel, een vertrouwen en een fierheid over zichzelf omdat hun taal een plaats krijgt in de klas.'

Zinvolle leerprocessen voor elk kind

Hoe kom je met kleuters tot kwaliteitsvolle individuele interacties? Ons onderzoek toont dat dit in grote groepen en in een context van grote (taal)diversiteit vaak een enorme uitdaging is. De klemtoon komt haast vanzelf te liggen op organiseren en routine. Kinderen uit

maatschappelijk kwetsbare gezinnen en met een andere taalachtergrond worden daardoor veel minder individueel aangesproken. Het wordt een werk van lange adem om dit samen aan te pakken. Belangrijk is alvast dat we met z'n allen het perspectief van de jonge kleuters innemen. Vanuit kinderogen en op kindhoogte kunnen we gaan nadenken over de organisatie van een schooldag, met aandacht voor de verschillende tussenmomenten. Hoe kunnen we de individuele interacties met kinderen zo kwalitatief en taalrijk mogelijk maken? Wat hebben medewerkers hiervoor nodig? En hoe kunnen we dit doen voor elk kind? Zodat we kleuters uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen of met een andere taalachtergrond kunnen opnemen in gelijkwaardige en zinvolle leerprocessen. <

Onderzoek

Transitie naar de kleuterklas voor kinderen uit gezinnen in armoede, Brecht Peleman, promotoren prof. dr. Piet Van Aevermaet – Steunpunt Diversiteit & Leren en prof. dr. Michel Vandenbroeck – Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek Universiteit Gent / financiering Kinderarmoedefonds i.s.m. Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO)

Inspiratie

- *Over de streep*: film over Guust, Noë en Anna-Lisa die voor het eerst naar school gaan (Peleman & Boudry, 2017). GRATIS te bekijken op vbjk.be/nl/publicaties/over-de-streep. De citaten en praktijkvoorbeelden in dit artikel komen uit deze film.
- *Haal meer uit meertaligheid*: boek over omgaan met talige diversiteit in het basisonderwijs (Van Praag et al., 2016). Zie www.steunpuntdiversiteitleren.be/materiaal/materialen/haal-meer-uit-meertaligheid.
- *Meertaligheid een troef*: boek over inspirerend werken met meertalige kinderen op school en in de buitenschoolse opvang (Gielen & Işçi, 2015). Zie www.meertaligheid.be/materiaal/meertaligheid-een-troef-1.
- *Het verhaal van taal*: film en handleiding over meertaligheid (Boudry & Vandermespel, 2010). Zie vbjk.be/nl/publicaties/het-verhaal-van-taal.

6 artikels op een rij

De reeks 'Schoolrijpe kinderen of kindrijpe scholen?' spit educare helemaal uit. Hoe werkt die pedagogiek van zorgen en leren in de kleuterklas? Een overzicht:

- **KIDDO 5 2017**: Pleidooi voor educare, een pedagogiek van zorg en leren
- **KIDDO 6 2017**: Onzichtbare zorg. Kinderbegeleiders in de kleuterklas
- **KIDDO 1 2018**: Kwaliteitsvolle interacties, de hele dag door

Wordt verwacht ...

- **KIDDO 2 2018**: Samenwerking tussen school en ouders
- **KIDDO 3 2018**: Onthaalbeleid. Een goede start voor elk kind, elk gezin
- **KIDDO 4 2018**: Zorg? Dat is tegelijk geborgenheid bieden en zelfstandigheid bevorderen

BABYCONGRES

SAVE THE DATE!

DINSDAG 20 MAART 2018

MEERVAART, AMSTERDAM

KORTING VOOR KIDDO-ABONNEES!

U wordt op de hoogte gebracht van (nieuwe) inzichten rondom het thema baby's. Er is zowel aandacht voor de nieuwe Wetgeving IKK, als ook voor verschillende methodieken. U krijgt kennis over ontwikkeling in de eerste levensjaren van een kind, dat zowel ouders als professionals handvatten geeft voor het leven en omgaan met baby's.

Marleen Groeneveld
Universiteit Leiden

Carolina de Weerth
Radboud Universiteit

Sabine Hunnius
Radboud Universiteit

Hedwig van Bakel
Universiteit van Tilburg

WWW.BABYCONGRES.NL

organisatie
logacom

partner
uitgeverij
SWP
Uitgevers voor educatie, vak & wetenschap

mediapartner
KIDDO
PEDAGOGISCH VAKBLAD VOOR DE KINDeropvang

mediapartner
**KINDCENTRUM
IBIMP**